

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ» З ОГЛЯДУ НА ІНТЕГРАЦІЮ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Третьякова Л.Д., проф., д.т.н.,

Мітюк Л.О., доц., к.т.н. (каф. ОПЦБ НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»),

Скороход Т.Є., студ., (гр. СР-61м, ВПІ НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»)

Інтеграційні процеси, що відбуваються між країнами з різними правовими традиціями, відрізняються за темпами, змістом та глибиною. Проте обов'язковою умовою під час цього процесу є суміщення правової, економічної та політико-правової систем держав, що об'єднуються. Крім цього, потрібно створити спільний правовий простір для регулювання міжнародних відносин через гармонізацію правових приписів норм міжнародного права і національного законодавства.

Інтеграція України до Європейського Союзу (далі – ЄС) є складним і поступовим процесом. Оскільки основна цінність нації – здоров'я та життя працівників, то починати інтеграційний процес потрібно з адаптації до стандартів ЄС вітчизняного трудового права, зокрема законодавства з охорони праці. Для цього «важливо без перебільшень оцінити здобутки держави та суспільства» та «ідентифікувати себе в часі» [1, с. 115]. Не варто необдуманно використовувати досвід правового регулювання соціально-трудова відносин у країнах Європи. Самобутність вітчизняного трудового права полягає, зокрема, в істотній соціальній спрямованості його норм, що залишилася у спадщину від часів Радянського Союзу. Трансформація трудового права України під впливом європейської інтеграції має відбуватися з дотриманням таких принципових положень, як «поступовість, послідовність, продуманість, довгострокова стратегія, обов'язковість перехідного періоду адаптації» [1, с. 116].

Актуальним нині є питання сучасного стану та перспектив адаптації законодавства України з охорони праці відповідно до європейських стандартів. Питання, як адаптувати нормативні акти з охорони праці, аби гарантувати ними високий рівень забезпечення соціально-економічних прав працівників, – потребує розв'язання. Україні варто запозичити такі принципи функціонування міжнародних актів з охорони праці, як-от:

- дотримання законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці;
- посилення відповідальності за стан охорони праці та порушення встановлених норм і правил, що зумовлюють численні нещасні випадки, професійні захворювання і аварії;
- гармонійне співіснування нормативних актів, спрямованих на забезпечення здорових і безпечних умов праці, та зростання обсягів виробництва продукції.

Під загальним поняттям «адаптація законодавства» розуміємо «пристосування чинних внутрішньодержавних норм до нових міжнародних

зобов'язань держави без внесення будь-яких змін в її законодавство» [2, с. 12]. Це визначення підтверджується і Постановою Кабінету Міністрів України: «Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу є процесом зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до законодавства Європейського Союзу» [3]. Так, на перший погляд, поняття «адаптація» не означає вироблення нових законодавчих норм чи відміну старих. Це перегляд існуючих положень, приведення їх у відповідність до стандартів ЄС.

Якщо ж говорити про необхідність змін у політиці охорони праці, то одного лише перегляду норм буде замало. Потрібно створити нові закони, які відповідали б світовим стандартам та вимогам. Їх необхідно адаптувати, переорієнтовуючи на принципах охорони та захисту прав людини і громадянина» [3, с. 257]. Проблема безпеки та охорони праці в Україні залишається актуальною. Сьогодні спостерігаються економія на належній охороні праці з боку роботодавців, низький рівень самозбереження з боку працівників, низька культура виробництва. Упродовж останніх років залишається позитивна динаміка абсолютних показників виробничого травматизму (як загального, так і зі смертельним наслідком), професійної захворюваності, аварійності, кількості пожеж тощо. Загалом же «рівень небезпеки на вітчизняних підприємствах значно вищий, ніж у більшості розвинених країн світу» [4, с. 25]. Тож під час інтеграційного процесу працівники українських підприємств та їхнє керівництво мають швидко пристосовуватися до нових вимог міжнародної конкуренції та закордонного досвіду охорони праці. Створюючи нову законодавчу базу, орієнтуватися потрібно на те, щоб вона задовольняла потреби роботодавців і найманих працівників. Справді, рівень безпеки трудового процесу залежить насамперед від стану його правового забезпечення, тобто від якості та повноти розробки відповідних законодавчих актів.

Тому поняття «адаптація законодавства» передбачає, щонайперше, дослідження нормативної бази ЄС у сфері охорони праці. Відтак – порівняння національного трудового законодавства на відповідність європейським стандартам регулювання зазначених відносин. Лише після цих етапів можна формулювати висновки і пропозиції щодо змін чинного законодавства. Так, за підсумками цього аналізу за 2004-2015 рр. зроблено висновок про те, що курс України на вступ до ЄС потребує «принципово нового підходу до питань промислової безпеки й охорони праці в країні, а також змін в ідеології власника щодо відповідальності за життя і здоров'я найманих працівників» [4, с. 30]. І відповідні зрушення відбулися. В Україні затвердили Технічний регламент безпеки машин та устаткування, який розроблено з урахуванням Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу щодо машин і устаткування. Міжнародний досвід було враховано і при створенні Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки та Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві тощо.

Та чи не основною проблемою на шляху адаптації законодавства залишається потреба у розробці комплексного нормативно-правового акта, який встановлював би мінімальні приписи щодо безпеки та охорони здоров'я в робочих зонах, як це зроблено в Директиві Ради Європейського економічного співтовариства «Про мінімальні вимоги щодо безпеки і охорони здоров'я в робочих зонах» № 89/654/ЄЕС від 30 листопада 1989 року. До того ж і сам термін «робочі зони» не визначено національним законодавством. Значною проблемою залишається і незадовільне функціонування системи управління охороною праці на рівні підприємств, галузей, регіонів у зв'язку з переходом до ринкової економіки, появою різних форм власності. Крім цього, серед недоліків національного законодавства стосовно охорони праці і те, що є велика кількість нормативних актів, які дублюють один одного. Більше того, застосовуються прийняті за радянських часів нормативні акти, які через відповідні обставини не відповідають сучасним вимогам охорони праці.

Проте, щоб наблизити законодавство України з охорони праці до стандартів країн ЄС, потрібен певний час. Україна має запозичити новий концептуальний підхід у сфері охорони праці – Концепцію забезпечення безпечних умов праці і здоров'я працюючих. Її положення стосуються створення на рівні законодавства професійної безпеки та збереження здоров'я працівників. У законодавчій базі України мають відобразитися вирішення таких першочергових завдань: забезпечення безпечних умов праці, запобігання виробничим травмам і захворюванням, гарантування безпеки продукції та послуг. Не менш важливо закріпити у нормативних актах умови скоординованої й ефективної співпраці структур, задіяних у системі охорони праці та інтерактивної взаємодії з роботодавцями та працівниками. Зазначити на офіційному рівні варто й обов'язкові заходи з роз'яснення та поширення положень, які стосуються безпечної життєдіяльності працівника в умовах виробничого середовища. І лише тоді українська держава зможе реалізувати вимоги Європейської соціальної хартії та інших міжнародних актів щодо дотримання права працівників на безпечні умови. І тоді відбудеться адаптація законодавства під впливом інтеграції. Відтак в українському законодавстві з'являться положення щодо:

- запобігання професійним ризикам;
- пріоритету безпечної техніки та технології;
- заохочення й стимулювання фізичного, психологічного, соціального здоров'я та розвитку працівника;
- пропаганди здорової та безпечної праці, навчання безпечним прийомам праці;
- моніторингу стану та ризиків забезпечення професійної безпеки і здоров'я [5, с. 115].

Отже, поняття «адаптація законодавства з охорони праці» визначаємо як планомірний процес приведення національного законодавства до норм і стандартів міжнародного права. Це удосконалення національного законодавства, що передбачає не лише внесення змін і доповнень, а й

прийняття нових нормативно-правових актів, аби цілісно досягти певного ступеня його відповідності міжнародно-правовим нормам і стандартам.

Основною особливістю адаптаційного процесу є його підготовчий етап. Тобто проведення порівняльно-правового дослідження відповідності законодавства України актам ЄС у пріоритетній сфері. І лише на його основі визначають підстави узагальнення відповідного міжнародного принципа та схему ефективного загальнодержавного механізму адаптації законодавства.

Література

1. Жернаков В. В. Трудове право на шляху України до Європи: теоретичні та практичні проблеми / В.В. Жернаков // Часопис Київського університету права. – 2006. – № 2. – С. 115-120.
2. Бахирин А. Б. Большой юридический энциклопедический словарь / Бахирин А. Б. – М. : Книжный мир, 2002. – 720 с.
3. Ізуїта П. О. Основні напрями удосконалення правового регулювання охорони праці в умовах ринкової економіки / Юридичний вісник Причорномор'я. – 2011. – № 1(1) – С. 255–267.
4. Телічко О. А. Процес адаптації трудового законодавства України в сфері охорони праці до європейських стандартів / Юридична наука і практика. – 2011. – № 1. – С. 24–30.
5. Новак І. М., Котова Н. І. Формування сучасної системи професійної безпеки та охорони праці в Україні / Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1. – С. 110–117.